

25

godina
Instituta za
antropologiju

A large, stylized number '2' is the central focus. The top curve of the '2' is filled with a dark blue color and contains diagonal white lines. The bottom curve is a solid dark blue. A white outline of a microscope is integrated into the right side of the '2', with its eyepiece and objective lens positioned as if they are part of the number's structure.

godina
Instituta za
antropologiju

INSTITUT ZA
ANTROPOLOGIJU

MPRESSUM

Nakladnik:

Institut za antropologiju, Zagreb

Za nakladnika:

doc. dr sc. Saša Missoni

Glavni i odgovorni urednik:

doc. dr. sc. Saša Missoni

Pomoćni urednik:

prof. dr. sc. Ivor Janković

Recenzenti:

akademik Ivan Gušić
prof. dr. sc. Mario Šlaus

Lektura:

dr. sc. Ana Perinić Lewis
Alka Domić Kunić

Oblikovanje i priprema za tisak:

Alenka Dmitrović
Studio grafičkih ideja, Zagreb

Naklada:

100 primjeraka

ISBN 978-953-8092-10-7

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000986802

Zagreb, 2018.

IZ RETROSPEKTIVE – KAKO SMO
OSMISLILI I STVORILI SUVREMENU
ANTROPOLOGIJU U HRVATSKOJ | 7

ANTROPOGENETIČKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 35

BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA
INSTITUTA ZA ANTROPOLOGIJU | 49

PALEOANTROPOLOŠKA,
BIOARHEOLOŠKA I ARHEOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 75

**SOCIOKULTURNA I
LINGVISTIČKOANTROPOLOŠKA
ISTRAŽIVANJA INSTITUTA ZA
ANTROPOLOGIJU | 93**

NASTAVNA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU | 113

IZDAVAČKA DJELATNOST INSTITUTA
ZA ANTROPOLOGIJU I HRVATSKOG
ANTROPOLOŠKOG DRUŠTVA
(OD 1992. DO 2017. GODINE) | 123

Uvod

Sociokulturna i lingvistička antropologija bave se ulogom kulture i jezika u ljudskoj egzistenciji i njihovom varijabilnošću u vremenu i prostoru. U okviru proučavanja populacijske strukture stanovništva Hrvatske, kao temeljne predmetnosti znanstvenog rada na Institutu za antropologiju, nezaobilazna su istraživanja različitih sociokulturnih utjecaja koji djeluju na njezino dinamičko uobličavanje te posljedica prošlih i suvremenih akulturacijskih procesa između različitih ljudskih skupina. Od samih začetaka, nužno su u svoju predmetnost uključila proučavanje jezika kao jedinstvenog i univerzalnog obilježja čovjeka i njegove ključne uloge u kulturnim i društvenim procesima. Započela ih je još 1980. godine Anita Sujoldžić s ciljem doprinosa izgradnji holističkog antropološkog pristupa kojeg je osmislio Pavao Rudan, a kontinuirano se provode sve do danas, kada ova istraživanja uz nju provode i Ana Perinić Lewis (od 2003.), Olga Orlić (od 2006.), Anja Iveković Martinis (od 2011.) i Duga Mavrinac (od 2016.). Od osnutka Instituta za antropologiju, i drugi istraživači zaposleni u određenim vremenskim razdobljima na Institutu dali su značajan doprinos realizaciji, metodološkom usavršavanju i tematskom rasponu provedenih istraživanja:

Sanja Špoljar-Vržina (1992. – 2005.), Ana (Marković) Malnar (1992. – 2010.), Snježana Čolić (1993. – 2000.), Sanja Martić-Biočina (1993. – 1997.), Lana (Škreblić) Peternel (2000. – 2011.), Lucija Šimičić (2001. – 2012.), Senka Božić-Vrbančić (2005. – 2006.), Tarik Kulenović (2007. – 2013.), Mirna Jernej (2008. – 2016.), Josip Lah (2010. – 2016.) i Nikša Sviličić (2011. – 2016.).

Znanstvenoistraživački rad odvijao se najvećim dijelom u okviru znanstvenih projekata kroz koje je ostvarena suradnja s brojnim vanjskim suradnicima u zemlji i inozemstvu. U proteklom razdoblju, bivši i sadašnji članovi istraživačke skupine surađivali su na ukupno sedam nacionalnih projekata. Od toga je pet projekata realizirano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH, a jedan uz potporu Ministarstva vanjskih i europskih poslova:

Antropološka istraživanja populacijske strukture Hrvatske (1991. – 1996., voditelj programa: Pavao Rudan),

Populacijska struktura Hrvatske – sociokulturni pristup (1996. – 2002., voditeljica Anita Sujoldžić),

Populacijska struktura Hrvatske – sociokulturni pristup (2002. – 2006., voditeljica Anita Sujoldžić),

Suvremena transformacija lokalnih jezičnih zajednica i kulturna raznolikost (2007. – 2013., voditeljica Anita Sujoldžić) i

Neologizmi u hrvatskome i europskome kontekstu (2007. – 2013., voditeljica Vesna Muhvić-Dimanovski).

Hrvati u Južnoj Americi (2012. – 2013., Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, voditelj Nikša Sviličić).

Za dva projekta potporu je dala Hrvatska zaklada za znanost:

Izgradnja temeljnog nazivlja u antropologiji (ANTRONA) (2011. – 2012., Hrvatska zaklada za znanost, br. 07.01./22, voditeljica Anita Sujoldžić) i

Povijesne perspektive transnacionalne prakse i međukulturnog dijaloga u Austro-Ugarskoj Monarhiji (TIDA) (2014. – 2018., Hrvatska zaklada za znanost, voditeljica Anita Sujoldžić).

Kroz ukupno realiziranih dvanaest međunarodnih projekata značajno je tematski i geografski proširena problematika istraživanja te uspostavljena znanstvena suradnja s brojnim znanstvenim institucijama u drugim zemljama:

Biological and Cultural Microdifferentiation among Rural Populations (Middle Dalmatia, Croatia) (1995. – 1998., Smithsonian Institution, SAD, voditelj Pavao Rudan),

Étude pluridisciplinaire des Dogons de Sangha, République de Mali (1994. – 1996., Institut National d'Études Démographiques, Pariz, Francuska, voditeljica hrvatskog tima Anita Sujoldžić),

The Study and Care of Refugee Families – The Pilot Study of Anthropological and Psychodynamic Aspects (1994. – 1995., UNESCO, voditelj Pavao Rudan),

Islands in Transition: Anthropological Analysis (1999.; UNESCO, voditelj Pavao Rudan),

Genetics of Metabolic Syndrome in an Island Population (2006. – 2008., National Institutes of Health, SAD, voditelj, Pavao Rudan),

Integrated GWAS and EWAS of Cardiometabolic Traits in an Island Population (2016. – 2017., National Institutes of Health, SAD, voditelj Pavao Rudan),

Health Problems, Mental Disorders and Cross-Cultural Aspects of Developing Effective Rehabilitation Procedures for the Refugees of the War-Affected Countries (2002. – 2004., European Commission, Fifth Framework Programme, voditeljica Anita Sujoldžić),

Cultural Sensivity and Competence in Adolescent Mental Health Promotion, Prevention and Early Intervention (CSCAMHPPEI) (2005. – 2007., European Commission, Sixth Framework Programme, voditeljica Anita Sujoldžić),

Status of Croatians in Macedonia and Macedonians in Croatia; Ethnocultural Identity: State and Perspectives (2007. – 2009., Hrvatsko-makedonski bilateralni program suradnje u području znanosti i tehnologije, voditeljica Anita Sujoldžić),

Languages in a Network of European Excellence (LINEE) (2006. – 2010., European Commission, Sixth Framework Programme, voditeljica Anita Sujoldžić),

Historical Perspectives on Transnationalism and Intercultural Dialogue in the Multilingual Adriatic

Littoral (VIŽA) (2014. – 2015., Hrvatsko-austrijski bilateralni program suradnje u području znanosti i tehnologije, voditeljica Anita Sujoldžić),

Petar Klepac – junak s dvije domovine (PEKEL) (2016. – 2017., Hrvatsko-slovenski bilateralni program suradnje u području znanosti i tehnologije, voditeljica Ana Perinić Lewis).

Provedena istraživanja u okviru navedenih projekata tematski su usredotočena na: 1) promjene sociokulturnih sustava u prošlosti i ključnu ulogu migracijskih procesa, 2) istraživanja jezičnih obilježja kao pokazatelja kulturne mikroevolucije i raspon regionalnih i strukturalnih razlika u sociokulturnoj i jezičnoj dinamici, 3) suvremene akulturacijske procese i njihove posljedice na oblikovanje individualnih i kolektivnih identiteta te psihosocijalnu prilagodbu mladih i 4) dinamiku kulturne i jezične raznolikosti u prošlosti i sadašnjosti te njihovu ulogu u identifikacijskim procesima, kulturnoj baštini i turizmu.

Sociokulturni pristup proučavanju populacijske strukture

Istraživanje akulturacijskih procesa u prošlosti kroz etnopovijesne, demografske, migracijske i kulturne promjene primarno je usmjereno na holističko sagledavanje socijalnih i kulturnih čimbenika koji izravno djeluju na stupanj heterogenosti i/ili homogenosti ispitivanih populacija te daju nužno potrebne podatke za interpretaciju biomedicinskih i antropogenetičkih istraživanja koja se na tim populacijama provode u okviru drugih istraživačkih skupina Instituta za antropologiju na području istočnog Jadrana. U tom smislu, proučavanje procesa mikrodiferencijacije jadranskih seoskih populacija uključuje: a) analize etnopovijesne građe te demografskih i vitalnostatističkih podataka koje pružaju uvid u složenu interakciju različitih povijesnih, ekonomskih i političkih procesa (posebno s obzirom na masovne imigracije i emigracije stanovništva u prošlosti i danas) kao jedan od bitnih faktora u tumačenju dinamike

otvaranja i/ili zatvaranja seoskih subpopulacija ovog područja, b) analize smjera i intenziteta migracija, c) analizu stupnja reproduktivne izolacije i d) procjenu stupnja endogamije i/ili egzogamije i srodstva.

Jedna od temeljnih pretpostavki holističkih antropoloških istraživanja je postojanje analogija u evoluciji sociokulturnih i bioloških obilježja, pri čemu evolucija jezika kao središnje kulturne činjenice obuhvaća sve dijakronijske i sinkronijske promjene koje su posljedice izolacije i/ili jezičnog kontakta i akulturacijskih procesa, što omogućuje usporedbu s istovjetnim procesima biološke evolucije. Stoga se u sklopu takvih istraživanja jezična obilježja proučavaju kao pokazatelj jezične i sociokulturne mikroevolucije, i/ili kao mogući mehanizam reproduktivne izolacije. Pojam “jezičnog kontakta”, koji može uključiti stvarna geografska kretanja ili inkorporaciju jedne populacije u drugu, što utječe na smanjivanje postojećih razlika među skupinama, je jezični proces analogan migraciji u genetici. Jezični pojam analogan genetičkom driftu je “jezični drift” koji označava različite razvojne oblike jednog zajedničkog protooblika u neovisnim i izoliranim uvjetima. Istraživanja jezične mikroevolucije temelje se na leksikostatičkoj metodi klasifikacije i hijerarhizacije bazičnog rječnika, a određivanje jezičnih udaljenosti na metodi Hemingovih mjera sličnosti razvijenoj u Institutu za antropologiju i drugim kvantitativnim metodama (primjenu skrivenog Markovljevog modela i određivanje Levenshteinove udaljenosti). Jezični podaci (bazični vokabular) koriste se kao pokazatelj populacijskih promjena kroz migracijska kretanja unutar šireg kulturološkog okvira utemeljenog na akulturacijskim procesima.

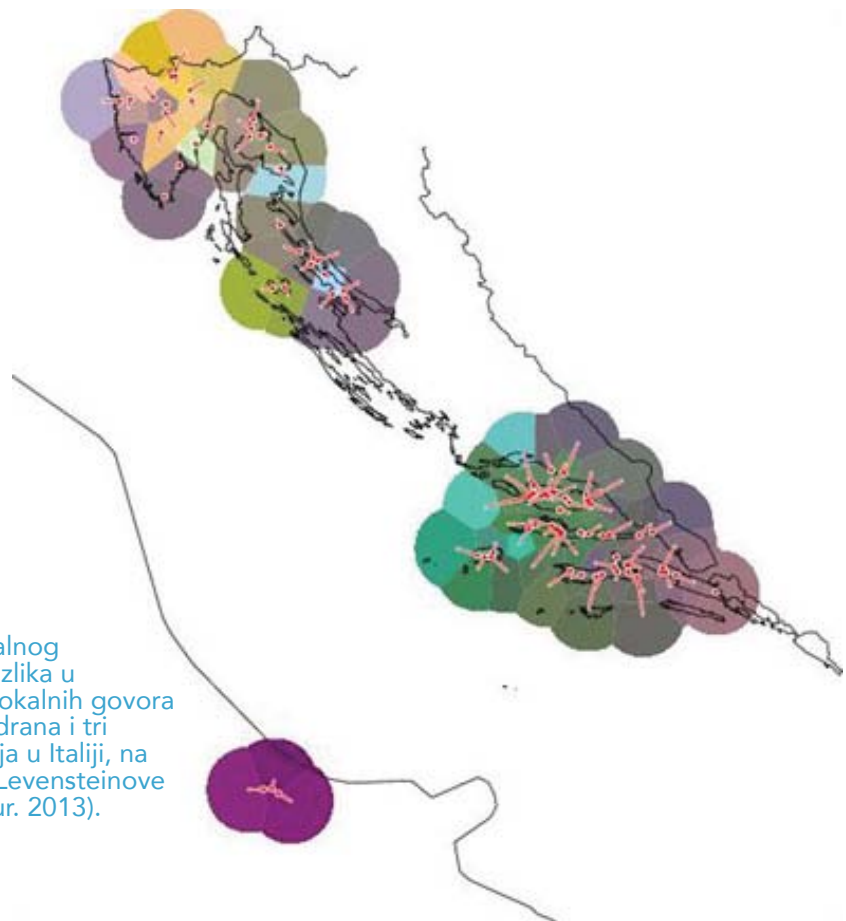
Nastavljajući se na prethodna istraživanja provedena na otocima Hvaru, Braču, Korčuli, Silbi, Olibu i Pagu prije osnutka Instituta za antropologiju, istovjetna istraživanja provedena su i na otoku Krku (Sujoldžić i sur. 1992, 1993) i Visu (Škreblin i sur. 2002, Šimičić i Sujoldžić 2009). Pored toga, uključivanjem naselja iz obalnog pojasa Makarskog primorja dobivena je preciznija procjena interakcijskih procesa koji djeluju na uobličavanje regionalne populacijske strukture. Kroz analizu prikuplje-

ne etnopoljivne građe te demografskih i vitalnostatističkih podataka utvrđena je složena interakcija različitih povijesnih, ekonomskih i političkih procesa (posebno s obzirom na doseljavanje i iseljavanje stanovništva u prošlosti i danas). Analize smjera i intenziteta migracije pokazale su postojanje različitih obrazaca koji nisu nužno usmjereni ka homogenizaciji svih subpopulacija analizirane regije. Rezultati migracijske analize, provedene kroz stohastičke matrice migracije i matrice srodstva, pokazale su visok stupanj izoliranosti analiziranih naselja Makarskog primorja te visoke vrijednosti F_{ST} mjere heterogenosti među subpopulacijama, odnosno stupnja međusobne diferencijacije. Istodobno su podaci o sistematskom pritisku, o izvanregionalnoj i unutarregionalnoj migraciji ukazali da postoje određeni pomaci ka živim izmjenama migranata te veća mobilnost žena kao posljedica patrilokalizma. Utvrđeno je, također, da se veze između obale i susjednih otoka pokazuju intenzivnijima od onih između zaleđa i obale (Špoljar-Vržina 1994, Malnar 2002). Ovaj model sociokulturne diferencijacije potvrđen je i rezultatima hijerarhijske klaster analize lingvističkih udaljenosti koja je ukazala na postojanje znatne heterogenosti u ispitivanim govorima pojedinih naselja. Dobivena dijalektološka slika Makarskog primorja pokazuje bitno smanjen nekadašnji prostor čakavskog dijalekta te relativno nizak stupanj dijalektološke diferencijacije ispitivanih naselja. Usporedna analiza jezičnih udaljenosti između 7 ispitivanih naselja Makarskog primorja i njegovog zaleđa i 46 prije ispitivanih naselja poluotoka Pelješca, Brača, Hvara i Korčule pokazala je da u složenim regionalnim procesima jezične mikroevolucije Makarsko primorje predstavlja središnju povijesnu jezgru jezične konvergencije iz koje su se širili najvažniji jezični utjecaji u srednjoj i južnoj Dalmaciji. Posljedice migracija odražavaju se u postojanju relativno jasnih granica međudijalekatskih područja te prijelaznih miješanih govora čija kristalizacija ovisi o broju imigranata i različitim socijalnim, ekonomskim i kulturnim čimbenicima. Potvrđena je prisutnost povijesne jasne međudijalekatske granice u smjeru od jugoistoka prema sjeverozapadu uz određeni pomak prema zapadu pod pritiskom procesa štokavizacije. Sve dosadašnje

analize pokazuju da je prostorna raspodjela i diferencijacija suvremenih dijalekata, poddijalekata i mjesnih govora primjeren pokazatelj međuodnosa različitih dijakronijskih kulturnih supstrata u okviru malih (lokalnih) i velikih (regionalnih) tradicija (Sujoldžić 1994, 1997). Iz dosadašnjih se istraživanja govora niza populacija istočnog Jadrana može zaključiti da izračunavanje jezičnih udaljenosti uvelike doprinosi potpunijem sagledavanju bioloških i sociokulturnih obilježja istraživanih populacija. Današnje jezično grupiranje odraz je različitih povijesnih, geografskih i gospodarskih čimbenika, stoga poznavanje jezičnih obilježja daje bolji uvid u različite vidove života proučavanih populacija. U tom je smislu jezik pouzdana osnova za proučavanje kulturne mikroevolucije, budući da svaki jezični dodir potencijalno doprinosi jezičnom ujednačavanju, a odsustvo dodira jezičnoj (i ne samo jezičnoj!) izolaciji. Upravo je jezični dodir uzrokovan prije svega migracijama u svim dosada proučavanim govorima bitno utjecao na cjelokupnu dijalek-

tološku sliku srednjojadranskog područja gdje su se, s jedne strane, izgubile stroge granice u ranije jezično strogo definiranim područjima, a s druge strane su se pojavili miješani govori u kojima se manje ili više osjeća utjecaj adstrata koji ranije nisu bili prisutni (Sujoldžić 1997, Tepeš i sur. 1997, Šimičić i sur. 2013).

I jezična analiza i temporalna analiza migracija, osobito metode koje omogućuju procjenu stupnja migracijskog srodstva ili koeficijenta izonimije (zastupljenosti istih prezimena) među populacijama, pokazale su kako povijesne odrednice i dijalektološki pokazatelji nisu samo prikladno klasificirani podaci, već kriju i mnogo složenije biljege vrlo živih izmjena određenih populacija izučavanog područja bez kojih genetički podaci ne mogu biti jasno dekodirani u objašnjavanju procesa mikroevolucije ili omogućiti predikcije deducirane iz teoretskih modela (Rudan I. i sur. 1999, Rudan D. i sur. 2000, Babalini i sur. 2005, Havaš Augustin i sur. 2012, Rudan P. i Sujoldžić, 2015).

Slika 1

Prikaz multidimenzionalnog skaliranja fonoloških razlika u bazičnom vokabularu lokalnih govora 85 naselja istočnog Jadrana i tri moliško-hrvatska naselja u Italiji, na temelju izračunavanja Levensteinove udaljenosti (Šimičić i sur. 2013).

Akulturacijski procesi, psihosocijalna prilagodba i prisilne migracije

Proučavanje suvremenih procesa migracija u Hrvatskoj nužno je obuhvatilo i poznavanje problematike prognaništva i izbjeglištva, te uzimanje u obzir svjetskog iskustva egzila koje jasno svjedoči o tome kako se povratnici i oni koji ostaju (izbjeglice/prognanici) suočavaju s velikim socijalnim, ekonomskim i kulturnim preprekama koje produžuju, pa čak i uvećavaju njihovo osnovno traumatsko iskustvo bijega. Socijalni problemi koji rezultiraju iz destrukcije svih društvenih odnosa, gdje su izbjeglice organizirani kao članovi određene zajednice različite po kulturi i jeziku, rezultiraju gubitkom kulturnog identiteta, osjećajem beznadnosti i nemogućnošću preuzimanja aktivne uloge prema budućnosti. Akulturacijski procesi praćeni su brojnim (mentalno)zdravstvenim rizicima (od kojih su među najvažnijima gubitak statusa, smetenost u odnosu na identitet, jezične poteškoće, siromaštvo, izolacija, neprijateljstvo domaćeg stanovništva) te prethode kasnoj fazi egzila u kojoj se (nakon tri do četiri godine) uz povoljne uvjete znatno ubrzavaju određeni integrativni procesi. Međutim, upravo je ovo vrijeme osobne prilagodbe, kao i prihvaćanja vlastite situacije, praćeno kasnim reakcijama na proživljene traumatske događaje koji ostaju zanemareni s obzirom na nedostatno longitudinalno praćenje ovih aspekata. Suvremena istraživanja migracija, posebno onih prisilnih izazvanih ratnim okolnostima, karakteriziraju ove procese ne kao pasivnu reakciju na određena zbivanja, već kao oblik društvene akcije s mnogostrukim posljedicama ne samo s obzirom na izbjeglice ili prognanike, već i na zajednice koje su oni napustili te one u koje su izbjegli. Ona počivaju na središnjem antropološkom konceptu akulturacije koji podrazumijeva različite oblike kulturne i socijalne adaptacije kao posljedicu kontakta između dviju ili više kulturnih skupina. Pri tome široka antropološka perspektiva utemeljena na proučavanju sociokulturnih sličnosti i razlika omogućuje procjenu budućih odnosa između pojedinaca i kulturnih skupina, kao produkta

interakcije akulturacijskih orijentacija imigranata i domaćeg stanovništva, koji mogu ići u pozitivnom smjeru interkulture komunikacije ili pak u smjeru interkulture diskriminacije i problematičnih odnosa.

Antropološka terenska istraživanja na jadranskom području nužno su obuhvatila i izbjegličku populaciju smještenu u vrijeme Domovinskog rata i kasnijeg perioda na području Makarskog primorja i na otoku Hvaru. Na temelju prikupljenih intervjua s prognaničkim i izbjegličkim obiteljima provedene su analize na razini dinamike početnih akulturacijskih i psihosocijalnih procesa. Uz intervjue otvorenog tipa, mjerni instrument akulturacije uključio je: demografske varijable, multidimenzionalne mjere akulturacije (interkulturalni kontakt, kulturnu distancu, percepciju interkulturalnog kontakta, privrženost tradicionalnim vrijednostima, vrijednosne stavove), stupanj tolerancije/diskriminacije različitih kulturnih grupa, mrežu socijalne podrške, psihosocijalnu prilagodbu i mjeru akulturacijskog stresa te procjenu funkcioniranja obitelji i intergeneracijskih razlika. Ove mjere omogućile su istodobno praćenje procesa adaptacije i akulturacije, kao i posljedice uzrokovane stresom, koje su zahtijevale razvijanje posebnih mehanizama sučeljavanja (*coping*), i pojedinaca i obitelji. Unatoč mnogim sličnostima između analiziranih skupina (izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, prognanika iz Slavonije i stanovništva u Dalmaciji) utemeljenih na periodu zajedničke povijesti i istom standardnom jeziku, za koje se pretpostavlja da će olakšati proces integracije, kroz procjenu početnog kontakta, socijalne udaljenosti i međusobnog percipiranja prognanika/izbjeglica i domaćeg stanovništva utvrđeno je postojanje složenih i ambivalentnih stavova, kao i njihova znatna diferencijacija s obzirom na dob, spol i obrazovanje (Čolić i Sujoldžić 1995, 1998, Gililand i sur. 1995, Rudan P. i sur. 1997). Primjena psihoterapijske metode genograma u deset prognaničkih obitelji (s preko 100 sati intervjua) pružila je dragocjene podatke o specifičnim reakcijama pojedinih obitelji na doživljene traumatske procese (o odnosu prema djeci, izmjeni spolnih uloga), kao i socijalnim mrežama podrške i generalnim obrascima ponašanja u uvjetima sučeljavanja sa složenom

organizacijom života (Martić-Biočina i sur. 1996, Špoljar-Vržina 1996, 2001). Istraživanja su ukazala na potrebu kontinuiranog usavršavanja metodoloških protokola kako bi se izbjegla neefikasnost prezentiranja realiteta života prognanika/izbjeglice-povratnika i istodobno omogućila pružanje i/ili upućivanja na psihoterapijsku skrb obitelji ovih specifičnih populacija (Špoljar-Vržina 2002).

S obzirom na dobivene značajne razlike u dobi, kao i složenost identifikacijskih procesa u razvoju adolescenata, osobito pod utjecajem proživljenih trauma, u nastavku istraživanja nametnula se potreba za proučavanjem akulturacijskih procesa u kasnim fazama prognanishva/izbjeglištva upravo u skupini adolescenata izbjeglica/prognanika (Sujoldžić 1999, 2001). Ova osjetljiva populacija suočava se s dvostrukim izazovom integriranja prošlih trauma i definiranja vlastitog identiteta unutar i između dviju kultura te utjecaj interakcije kontekstualnih i razvojnih faktora na psihološko zdravlje.

Kako bi se rasvijetlio utjecaj šireg društveno-ekonomskog i kulturnog konteksta na akulturacijske procese i psihosocijalno zdravlje mladih, u suradnji s istraživačima iz pet europskih zemalja (Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Italija i Kosovo) provedena je komparativna studija o kvaliteti života i zdravlju adolescenata, posebno onih s emigrantskim iskustvom (Sujoldžić i sur. 2004, 2005, 2006). Primjenjujući ekološki utemeljen pristup, nacrt studije usporedio je kulturno različite skupine bosanskih i kosovskih adolescenata u tri različita sociokulturna okruženja: adolescenti rođeni u BiH kao prognanici u vlastitoj zemlji i kao izbjeglice u Austriji i Hrvatskoj te adolescenti rođeni na Kosovu kao prognanici u vlastitoj zemlji i kao izbjeglice u Albaniji i Italiji. Ove ispitivane skupine suočene su s različitim razinama kulturne sličnosti u zemljama primitka, a specifičnosti svake migrantske skupine i svakog pojedinog konteksta je trebalo uključiti u analizu. Uz velike socioekonomske razlike povezane s različitom tranzicijskom fazom prema demokratskom društvu i tržišnoj ekonomiji, zemlje uključene u istraživanje nalaze se na različitim mjestima kulturnog kontinuuma između tradicijskih i kolektivističkih vrijednosti do liberalnih vrijednosti i individualizma. Ove

prevladavajuće društvene orijentacije izravno su povezane s promjenama u obitelji, socijalizaciji, roditeljskim stilovima i odgoju (ovisnost o roditeljima i poslušnost, u odnosu na autonomiju i samopouzdanje) koji mogu znatno utjecati na psihosocijalno zdravlje. Ciljevi projekta bili su usmjereni na određivanje rizičnih i protektivnih čimbenika koji djeluju na sociokulturnu integraciju i zdravlje doseljenih adolescenata te evaluaciju kontekstualnih utjecaja u tri različita konteksta. Izrađen je standardizirani mjerni instrument, upitnik, koji je uključio veliki raspon varijabli koje omogućuju prikupljanje podataka o interaktivnom utjecaju glavnih rizičnih i protektivnih faktora u različitim područjima života adolescenata, uključujući utjecaj šire zajednice (socijalna udaljenost, izloženost diskriminaciji i nasilju), škole (odnos prema školi, izostanci), obitelji (međugeneracijski sukob, roditeljski nadzor, povezanost s obitelji), vršnjaka (podrška, rizično ponašanje) i samog adolescenta (religioznost, osjećaj etničke pripadnosti i identiteta, akulturacijska strategija i uporaba materinjeg jezika). Posljedice ovih utjecaja mjerene su s obzirom na (1) opći zdravstveni status (subjektivan i objektivni), (2) psihološki stres (somatski, anksioznost i simptomi depresije), (3) psihološko dobrostanje (zadovoljstvo životom i samopouzdanje), (4) otpornost i pozitivne vrijednosti, (5) rizično ponašanje (uživanje alkohola i droga, delinkvencija i rizično seksualno ponašanje), (6) uspjeh u školi i (7) multikulturnu/interkulturnu kompetenciju. Osim brojnih drugih mjera povezanih sa zdravljem i ponašanjem, prikupljeni su i podaci o tjelesnoj visini i težini, prehrambenim navikama i percepciji vlastitog izgleda te relevantne demografske varijable (dob, spol, objektivna i subjektivna mjera socioekonomskog statusa, struktura i broj članova obitelji u kućanstvu).

Ova kompleksna komparativna studija rezultirala je empirijskim podacima o najvažnijim problemima povezanim s psihosocijalnom prilagodbom i iskustvom doseljenih adolescenata u šest različitih zemalja. Identificiran je čitav niz rizičnih i protektivnih faktora u svim ispitivanim okruženjima (obitelji, škole i šire zajednice), uz one koji su uobičajeni u razvoju adolescenata općenito, što ukazuje na složenu

interakciju između mladih, njihovih obitelji i njihovog društvenog, ekonomskog i kulturnog okruženja. To se osobito odnosi na različite dimenzije akulturacijskog procesa, poput kulturnog sukoba, diskriminacije, etnokulturne identifikacije koji mogu imati ozbiljne posljedice na mentalno zdravlje (Sujoldžić i sur. 2005, 2006, Peternel i Sujoldžić 2009). Dobivene međukulturne razlike u rizičnim i protektivnim faktorima (na razini pojedinih zemalja kao ekoloških niša, ali i na razini etničkih zajednica) jasno su pokazale da kulturne vrijednosti i ponašanja značajno određuju složenu interakciju faktora koji utječu na mentalno zdravlje. Pri tome utvrđene značajne intrakulturne varijabilnosti odražavaju višestruke izvore raznolikih utjecaja unutar samih kulturnih skupina, uključujući spol, socioekonomski status, migracijsko iskustvo i trajanje, razdoblje izloženosti novim kulturnim utjecajima i različitu dinamiku promjena u tradicionalnim vrijednostima.

Ova istraživanja suvremenih akulturacijskih procesa mladih, utjecaja interakcije kontekstualnih i razvojnih faktora na psihološko zdravlje u vrijeme adolescencije i razvoja vlastitog identiteta od prioritetnog su značenja za budućnost društva u cjelini. Ne samo u smislu razmatranja mogućnosti razvoja interkulturalnog identiteta, već i stoga što je upravo ta dobna skupina nositelj društvenih promjena pa sagledavanje njihovih potreba i osiguravanje što normalnijeg razvoja u ovom osjetljivom razdoblju brzih promjena ima izravne implikacije za sadašnjost i budućnost ove i sljedeće generacije. Iako se stalno kreiraju programi prevencije i rane intervencije za mlade, čini se da nema stvarnog razumijevanja da je njihovo mentalno zdravlje usko povezano s međukulturnim iskustvima, interkulturalnim/međuetničkim odnosima, društvenom tolerancijom Drugog i drugačijeg i osjećaju prihvaćenosti od strane šire zajednice (Sujoldžić 2016a), osobito u kontekstima i situacijama u kojima je pitanje etničkog identiteta od središnje važnosti. Ovi rezultati motivirali su nas na neke konkretne strategije u promociji i prevenciji mentalnog zdravlja mladih, kroz osmišljavanje edukacije za pružatelje usluga adolescentima (nastavnici, liječnici, socijalni radnici itd.), s ciljem podizanja njihove svijesti o utjecaju i postojanju interkulturalnih i intrakulturalnih razlika

i ovladavanja nužne razine kulturne kompetencije te edukacije o razvoju u adolescenciji i mentalnom zdravlju za same adolescente i njihove obitelji (Sujoldžić, Božić-Vrbančić i sur. 2006, Sujoldžić, Rudan, De Lucia 2006).

Suvremena transformacija jezičnih i kulturnih zajednica

Istraživanja suvremenih promjena obuhvaćaju ubrzane procese otvaranja i transformacije lokalnih kulturnih (jezičnih) zajednica u uvjetima urbanizacije, prisilnih i drugih migracija te povećane mobilnosti, posebice turizma. Ovaj proces posebno je intenzivan u jadranskim otočnim zajednicama čija preobrazba od malih, samoodrživih entiteta u uslužno orijentirana središta turizma uzrokuje promjene u društvenoj strukturi, kulturnim vrijednostima i tradicionalnim dijalektima izloženima sve jačem utjecaju standardnog i drugih jezika. Stoga je jedan dio istraživanja u proteklom razdoblju imao za cilj razumijevanje društvenih i kulturnih promjena i identifikacijskih procesa kroz empirijsko proučavanje jezične i kulturne prakse, njezine varijabilnosti u vremenu i prostoru u širem društvenom kontekstu odnosa moći i povijesnih procesa. Transformacija komunikacijske prakse, način na koji pripadnici suvremenih lokalnih jezičnih zajednica konceptualiziraju svoje sudjelovanje u složenim zajednicama i pitanje strukturalnog i leksičkog integriteta lokalnih idioma te njihovog održanja u odnosu na standardni i druge jezike nužno su povezani s ideološkom dimenzijom. S obzirom na interdisciplinarnost, koju nužno implicira poimanje kulturnog identiteta kroz dinamičke odnose jezika, kulture i društva, u istraživanju se na inovativan način primjenjuju analitički postupci i metode različitih teorijskih tradicija koji, uz etnografsko fokusiranje na lokalnu kulturnu praksu i društvenu diferenciranost, omogućuju i makroanalizu ideoloških procesa. Ova istraživanja stoga nisu ograničena na pretpostavljeno supostojanje različitih izoliranih kulturnih zajednica i pitanja etničkog/nacionalnog kolektivnog identiteta, nego na višedimenzionalnost i hijerarhijsku uspostavljenost dinamičkih identifikacijskih procesa u

kojima se nacionalni identitet isprepliće s nad-nacionalnim, etničkim, lokalnim/regionalnim, rodnim, generacijskim i drugim oblicima društvene diferencijacije. U kontekstu Europske unije, koja deklarativno propagira jedinstvo u različitosti, ova su istraživačka pitanja ujedno i neka od važnijih izazova današnjeg društva, ali i osnova za poduzimanje konkretnih mjera u širenju svijesti o vrijednosti kulturne i jezične raznolikosti te njihovom očuvanju u kontekstu kulturne baštine i kulturnog identiteta (Sujoldžić i Muhvić-Dimanovski 2004).

Kako identifikacijski proces predstavlja most između kulture i pojedinca, proučavanje njegovih kolektivnih i individualnih komponenti zahtijeva interdisciplinarni pristup koji obuhvaća socijalne, kulturne i jezične značajke u oblikovanju, izražavanju i dinamici identiteta. Pronalazeći inspiraciju u američkoj antropologiji i semiotičko-pragmatičkoj tradiciji europske lingvistike, metodološki pristup u ovim istraživanjima obuhvaća mikroanalizu komunikacijske prakse, makroanalizu ideoloških procesa, kvantitativnu i kvalitativnu analizu jezičnih struktura, jezične upotrebe i subjektivnih jezičnih stavova te etnografsko fokusiranje na lokalnu kulturnu praksu i društvenu diferenciranost. Rezultati istraživanja provedenih na jadranskim otocima Korčuli, Visu i Hvaru te na Istarskom poluotoku pokazuju da lokalne zajednice na različite načine percipiraju i vrednuju alternativne jezične i govorne varijante. Ideološke pozicije o neumitnoj povezanosti kulture i jezika, standardnom jeziku, jezičnom purizmu, nacionalnom identitetu i kontrola nad etničkim/kulturnim granicama uvelike utječu na odabir, simbolički prestiž i poticanje uporabe određenih jezičnih varijeteta. Premda se lokalni idiomi najčešće doživljavaju kao vezivno tkivo uz lokalni kontekst, okruženje i kulturna značenja lokalne zajednice, raširene posljedice jezičnog kontakta poput jezične interferencije, izmjene kodova, bidijalektalnosti i višejezičnosti jasno ukazuju i na translokalnu ulogu jezika i aktivnu ulogu govornika u prilagođavanju postojećih jezičnih resursa svojim komunikacijskim ciljevima. Ova translokalna jezična praksa nastala stalnim izlaganjem novim, "drugačijim" kulturnim i jezičnim utjecajima opire se monojezičnoj ideologiji i odražava fluidnost jezičnog

i kulturnog identiteta utemeljenog u dinamičkoj svakodnevnoj interakciji pojedinaca, kao i višedimenzionalnost i hijerarhijsku uspostavljenost dinamičkih identifikacijskih procesa u kojima se lokalno isprepliće s regionalnim, nacionalnim, etničkim, rodnim, generacijskim i drugim oblicima društvene diferencijacije.

Provedena istraživanja na otoku Visu pokazala su da je upotreba lokalnih govora relevantan pokazatelj geografskih obilježja te povijesnog, kulturnog i društvenog razvoja lokalnih jezičnih zajednica. Primijećena relativno visoka varijabilnost između proučavanih govora na svim jezičnim razinama odraz je različitih utjecaja tijekom povijesti (političkih, ekonomskih i dr.) kojima su pojedina mjesta otoka Visa bila izložena. S druge pak strane, razlike u frekvenciji pojavljivanja pojedinih karakterističnih jezičnih obilježja (u akcentuaciji, fonologiji te samom odabiru riječi) između ispitanika različitih generacija ukazuju na sve jači utjecaj prestižnih urbanih regionalnih govora te hrvatskog jezičnog standarda, a samim time i postupni proces dedijalektalizacije otočnih varijanti, što je posebno prisutno kod mlađih ispitanika (Šimičić i Sujoldžić 2009). Istraživanje provedeno u osnovnim i srednjim školama otoka Visa usmjereno je na razmatranje utjecaja simboličke funkcije standardnog hrvatskog jezika na promjene i vitalnost viših govora kao pokazatelja lokalnog/regionalnog identiteta, kroz svakodnevnu komunikacijsku praksu pripadnika lokalnih govornih zajednica i ispitivanje njihovih stavova prema materinjem idiomu i standardnom jeziku. Rezultati empirijskog istraživanja pokazuju da lokalni i regionalni aspekti identifikacije zauzimaju kod većine ispitanika rođenih na otoku važnije mjesto nego nacionalni. Unatoč percipiranom prestižu standardne varijante u edukacijskom procesu i prevladavajućim odnosima moći, mladi otoka Visa doživljavaju lokalne idiome kao snažne simbole grupne solidarnosti i kolektivnog identiteta koji njihovu zajednicu razlikuju od doseljenika ili drugih zajednica (Sujoldžić 2009a).

Budući da je jezik snažan simbol grupne identifikacije, istraživanje stavova o jezičnim varijantama podrazumijeva i stavove o njihovim govornicima. Međutim, kako takvi stavovi nisu često lako dostupni i kriju više dimenzija, uvid u izravne (javne) i neizravne (privatne) ideologije na kojima počivaju može doprinijeti razumijevanju njihova značenja. U istraživa-

nju provedenom na otoku Korčuli među učenicima srednjih i osnovnih škola analizirani su izravni stavovi ispitanika prema šest lokalnih, regionalnih i nacionalnih idioma te prikriveni stavovi prema lokalnim jezičnim varijantama i standardnom hrvatskom jeziku. Analiza javnih (svjesnih) i prikrivenih (nesvjesnih) jezičnih stavova mladih na otoku Korčuli ukazala je na supostojanje različitih ideologija u izravnim i neizravnim stavovima ispitanika u različitim mjestima otoka Korčule. S jedne strane, utvrđeno je da lokalni, tradicionalni govori imaju snažnu simboličku vrijednost kao obilježje lokalnog identiteta, ali i prisutan utjecaj ideologije standardnog jezika u skladu s kojom se standardni jezik percipira kao nužan kulturni kapital na nacionalnom jezičnom tržištu (Sujoldžić i Šimičić 2013). Ovi rezultati ukazuju na različite funkcije standardnog jezika i lokalnih idioma te na važnost potrebe da se spoznaja o svijetu i sposobnost mišljenja kod pojedinaca najbolje razvija na temelju iskustva enkulturacije u primarnoj lokalnoj zajednici i materinjem jeziku.

Istraživanja identifikacijskih procesa na otoku Korčuli pokazala su i da je oblikovanje identiteta pojedinca dio dinamičkog promjenjivog dijaloškog procesa u kojem se identiteti i njihovi stereotipi oblikuju kroz interakciju u različitim svakodnevnim životnim situacijama (Orlić 2012). Analizirane predodžbe, najčešće stereotipnog karaktera, o Drugima i sebi, koje se zasnivaju na govoru, mentalitetu i simboli-

ma identiteta pojedinih naselja, ukazali su na hijerarhijsku ugniježđenost identiteta na otoku Korčuli te na njihov situacijski i dinamičan karakter. Ugniježđeni su identiteti međusobno kompatibilni te identiteti višeg reda (npr. regionalni) u sebi podrazumijevaju one nižeg reda (npr. lokalni), ali i obrnuto. Pripadnici naizgled bliskih i sličnih otočnih zajednica imaju vrlo diferencirane lokalne identitete, koje su često jednako važni ili važniji od onih višeg reda, poput nacionalnog. Strah od gubitka lokalnih obilježja (posebice jezika, ali i načina života) kao rezultat globalizacijskih procesa prisutan je bio kod većine sugovornika u istraživanju. Međutim, upravo spomenuta diferenciranost lokalnih identiteta, koja se najčešće iskazuje i pokazuje u obliku još uvijek aktualnih antagonizama između pojedinih mjesta na otoku (dihotomije urbano – ruralno, staro – novodoseљeno stanovništvo) pridonosi očuvanju lokalnih obilježja, pa makar i samo na simboličnoj razini. To svjedoči o snazi globalizacijskih procesa i njihovim kontekstualno različitim manifestacijama.

Najsloženija istraživanja jezika kulture i identiteta provedena su u sklopu europskog projekta mreže izvrsnosti *LINEE*. Cilj je ovog projekta bio istražiti jezičnu različitost Europe na smislen i interdisciplinarni način, istovremeno podižući vidljivost i profil jezične i kulturne različitosti kao jednog od ključnih aspekata europske integracije. Kao jedan od partnera *LINEE* projekta, naša istraživačka skupina provela je kompleksno sociolingvističko i antropološko istraživanje na području Istre o ulozi jezika i kulture u procesima identifikacije na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Istraživanje je obuhvatilo stavove ispitanika prema različitim jezičnim varijantama, uključujući i odnos prema vlastitom materinjem dijalektu, vlastitom kulturnom identitetu i usporodbu stavova o jeziku te samu jezičnu praksu na prostoru Istre s onima u drugim europskim regijama, kao i razmatranje pitanja multikulturalnosti i višejezičnosti u kontekstu turizma

Domaća pasta sa: Home-made pasta with	KN
- salson od pamidori; tomato sauce	40,00
- moračon; wild fennel	40,00
- kozicama; prawns	50,00
- peston od mindela; almond pesto	40,00
Kozlič domaći pod pekom	1 kg 250,00
Goat kid peka	
Kozlič domaći sa bižon	60,00
Goat kid stew with peas	
Pečeno meso	1 kg 250,00
Grilled meat	
Kupus na tabak	30,00
Dalmatian cabbage	
Kupus na tabak zafrigani	40,00
Dalmatian cabbage with tomato	
Salata mješana – Mixed salad	20,00
Krumpir na bakalar	25,00
Potatoes with garlic and parsley	
Povrće – Vegetables	30,00
SLATKO - SWEETS	
Rozata – Creme caramel with rose liqueur	18,00
Torta od čokolade – Chocolate cake	18,00
Torta od sira – Cheese cake	18,00
Paštice – Pastry	18,00
Sorbetto	8,00

Slika 2

Primjer upotrebe lokalnog idioma i njegovog maštovitog prijevoda u konobi u mjestu Pupnat na otoku Korčuli, snimljeno 2008. godine.

Slika 3

Obnova, revitalizacija i prenošenje tradicije: skupina djece kroz igru uvježbava kumpaniju, tradicionalni mačevni ples i običaj obnovljen u Pupnatu 1996. godine (terensko istraživanje 2008. godine).

na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Jedno od središnjih pitanja ovih istraživanja odnosilo se na društveno, kulturno i simboličko značenje pojedinih idioma povezano sa statusom i/ili solidarnošću na regionalnom jezičnom tržištu, koje se očitava iz stavova ispitanika o hrvatskim i talijanskim regionalnim i standardnim varijetetima te načinima društvene kategorizacije povezane s prostornom identifikacijom. Analiza se temeljila na kvantitativnom i kvalitativnom istraživanju jezičnih stavova prikupljenih od 1154 učenika i učenica iz ukupno osam srednjih škola u Istri. Rezultati ukazuju na podudarnost jezičnih stavova s regionalnom i multikulturnom orijentacijom Istre. Jezična obilježja dobivene slike regionalnog identiteta ukazuju na vitalnost regionalnih koda-va kao oblika simboličkog i društvenog kapitala, prestižnu vrijednost dvojezičnosti uz otpor prema simboličkoj dominaciji standardnog hrvatskog jezika (Sujoldžić 2008).

U cilju razmatranja međuovisnosti jezika i urbanog identiteta istraživanje je uključilo i analizu oblikovanja lokalnih identiteta u kontekstu multikulturnog grada Pule, regionalnog centra u Istri, u kojem živi značajan broj doseljenika iz drugih krajeva Hrvatske i pripadnika et-

ničkih manjina. Središnja pitanja odnosila su se na stupanj u kojem prostorna i društvena struktura grada te njegov socioekonomski i povijesni kontekst određuju diskurs multikulturnih interakcija i identifikacijske procese, kao i ulogu komunikacije i jezika u tim procesima. Rezultati su pokazali da se ovi procesi odvijaju u kontekstu odnosa moći (između autohtonih dvojezičnih stanovnika i doseljenika) koji bitno utječu na dinamiku identifikacijskih procesa i artikulaciju potencijalne hijerarhizacije razlika među gradskim stanovništvom (Sujoldžić 2009b). U kontekstu službene politike dvojezičnosti istraživanja provedena među pripadnicima albanske, makedonske i mađarske manjine u Istri pokazala su samo određen tip višejezičnosti koji uključuje talijanski kao prestižni jezik (neovisno o konfliktima iz prošlosti). Talijanski jezik govori se u jednoj od većih članica Europske unije, smatra se poželjnim i promovira u obrazovnom sustavu, dok su svi drugi manjinski jezici iz toga isključeni (Misits i Jernej 2011, Jernej 2012, Jernej Pulić i Orlić 2016). Istraživanje je pokazalo kako je za nadilaženje tog problema važno uzeti u obzir dinamiku integracije i odnose moći unutar Istre i Europske unije, s ciljem razvijanja odgovarajućih

politika koje imaju potencijal pozitivno utjecati na višjezičnost na tržištu rada te kao važan čimbenik u oblikovanju identiteta (Orlić 2009, Božić-Vrbančić i sur. 2012, Hilmarsson-Dunn i sur. 2010, Sloboda i sur. 2012).

Spoznaje o identifikacijskim procesima u dijakronijskom smislu nadopunjuje i kuturnoantropološko istraživanje ovih procesa u arhivskim izvorima i usmenom pjesništvu otoka Hvara te terenskim istraživanjima koji pokazuju suvremeno stanje i vremensku trajnost pojedinih stereotipnih kategorija (Perinić Lewis 2011, 2017, Perinić Lewis i Škrbić-Alempijević 2014). Ova istraživanja potvrđuju stoljetnu dihotomiju otočnoga i neotočnoga stanovništva, kao i unutarotočnu dihotomiju zasnovanu na razlikovanju zapadnoga, mediteranskoga, starosjedilačkoga stanovništva koje naseljava zapadni dio otoka, te istočnoga, nakon turskih ratova od 16. do 18. stoljeća, naseljenoga dijela otoka. Ta se dvojnost potvrđuje kroz književnoantropološku analizu ranonovovjekovne književnosti te analizu toposa mora i vode na odabranom korpusu usmenih pjesama zabilježenih na otoku Hvaru u 19. i 20. stoljeću, pri čemu se potvrđuje i različitost usmenih tradicija. Etnografsko terensko istraživanje na otoku Hvaru pružilo je uvid u složene mreže načina konstruiranja stvarnih i imaginarnih mikrogranica, u brojne inačice podrugljivih nadimaka suotočana i u usmenoknjiževne žanrove (predaje, uzrečice, vicevi i pjesme-rugalice) koji definiraju i okoštavaju predodžbe i stereotipe u očnoj svakodnevnoj komunikaciji i interakciji pojedinaca.

Sva provedena istraživanja o suvremenoj transformaciji jezičnih i kulturnih zajednica pokazala su da identitet pojedinca ili neke zajednice proizlazi iz odnosa prema Drugom i posljedica je međugre različitih diskursa jer se oblikuje unutar specifičnih geografskih, političkih i povijesnih okolnosti. Slično tome, i kultura neke zajednice poima se kao proces koji se ne može izdvojiti iz društvenog, ekonomskog i političkog konteksta i u analizi kojeg središnju ulogu imaju odnosi kulture i moći, ideologije i svijesti. Kulture različitih društvenih skupina značajno se razlikuju u mnogočemu (jeziku, povijesti, običajima), ali, s druge strane one dijele neke aspekte kulture drugih skupina pod

utjecajem istih sociopolitičkih i ekonomskih okolnosti u kojima žive. Drugim riječima, kulturni identiteti u stalnom su procesu transformacije jer, iako imaju svoje korijene u prošlosti s kojom su i dalje povezani, oni se neprekidno prilagođavaju novim okolnostima. Iz ove perspektive, budućnost neke kulture, jezika, tradicija i vrijednosti ne ovisi samo o uspješnoj transmisiji kulturnih obrazaca i jezika na mlađe naraštaje, već i o načinu na koji ih nove generacije upotrebljavaju, odabiru i integriraju u svakodnevni život, što podrazumijeva aktivnu ulogu u procesu identifikacije.

Multikulturno nasljeđe i njegovi suvremeni odjeci

U sadašnjem trenutku znanstvenoistraživački interes je usmjeren na akulturacijske procese i identifikacijske procese u prošlosti, s naglaskom na pluralizam identiteta i višjezičnost te na suvremeni odnos prema tom multikulturnom nasljeđu u kontekstu politike identiteta, kulturne baštine i turizma.

Glavni dio ovih interdisciplinarnih istraživanja odnosi se na istraživanje transnacionalne prakse i međukulturnog dijaloga u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Ona su usmjerena na proučavanje strategija prevladavanja društvenih napetosti u vrijeme Austro-Ugarske, kao potencijalnom nasljeđu interkulturnog dijaloga u sadašnjem europskom kontekstu. U prostornom i regionalnom smislu opseg projekta je ograničen na obrasce interakcije u hrvatskom dijelu Istre i gradu Zadru, područjima pod izravnim habsburškim utjecajem te na Rijeku i Zagreb, koji su u periodu od 1870. do 1918. godine politički vezani uz Ugarsku. Istraživanje je usmjereno na otkrivanje diskursa proizvedenih u okvirima tri tipa društvenih prostora: institucija (obrazovnih), građanskih udruženja i svakodnevnog života, osobito u vidu potrošačkih praksi i turizma. Specifičan cilj istraživanja je kontrastivnim čitanjem austrijskih, mađarskih, talijanskih te slavenskih izvora rasvijetliti diskurse proizvodnje znanja, koji su se širili iz imperijalnih centara Beča i Budimpešte, kao i protudiskurse te njihovu

receptiju među običnim ljudima na periferiji carstva.

Polazeći od novih trendova u historiografiji koji prekidaju s praksom prikazivanja nacija kao “stvarnih entiteta i supstancijalnih kolektiviteta”, ali imajući na umu prije svega antropološki holistički pristup, istraživanje je usmjereno na pojave i prakse poput nacionalne ravnodušnosti, kozmopolitizma u bilo kojem obliku ili pak na neke druge nedominantne identifikacijske procese. S obzirom na to da komunikacijska praksa čini primarnu dimenziju interkulture razmjene, višejezičnost i hibridni urbani idiomi koji se opiru nacionalnim standardnim jezicima predstavljaju važne pokazatelje višestrukih osjećaja pripadnosti, a jezik kao društvena praksa pruža pristup ideologijama i načinima na koje ljudi crpe znanje, stvaraju ga i reproduciraju (Sujoldžić 2016b). Prostor Austro-Ugarske Monarhije odličan je primjer takvog imperijalnog višejezičnog prostora intenzivne kulturne razmjene i ekonomske mobilnosti. U tom pretežno zanemarenom dijelu monarhije, mnoštvo hegemonijskih kul-

turnih, jezičnih i političkih ovisnosti oblikovalo je taj prostor putem pluralizirane realnosti višestrukih pripadnosti. I dok je kozmopolitski dinamizam uglavnom primijećen u sredinama poput Trsta, produktivna interakcija istovjetno heterogenih i višejezičnih kulturnih prostora drugih sjeveroistočnih jadranskih lučkih gradova i turističkih odredišta (Pula, Rijeka, Opatija, Rovinj) u kojima se miješaju regionalna slavenska, talijanska, njemačka i mađarska kulturna proizvodnja, često su bila zanemarena u nacionalnoj historiografiji. Razdoblje poslije Austro-ugarske nagodbe iz 1867. godine dovelo je u to područje ubrzanu urbanizaciju i industrijalizaciju koja je olakšala doseljavanje vojnih i javnih službenika i drugih stručnjaka iz različitih dijelova monarhije, stvarajući tako nove populacijske slike gradova. Međusobna natjecanja i sukobi, ali i interkulturalni dijalog odvijao se među stanovništvom putem višejezičnih praksi te ponekad kontradiktorne kulturne logike. Iako su transnacionalne prakse bile ograničene različitim političkim i diskurzivnim strukturama odnosa moći te trostrukom talijanskom,

Suoij h suome! :: Suoij h suome!

Kavana
„Narodni Dom“

Opskrbljena je svim hrvatskim, slovenskim, češkim kao i drugim novinama raznih jezika.

Na raspolaganje biljari i druge igre.

Posadne sobe za igre. — Poslužba brza i točna.

Za što veći broj preporuka se

Grgu Basletić, vlasnik.

Slika 4

Oglasi objavljeni početkom 20. stoljeća u pulskim novinama “Naša sloga” svjedoče o višejezičnosti u svakodnevnom životu u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije.

Sirite „Našu Slogu“.

Hrvat namještenik ratne mornarice, vješt u hrvatsko-njemačkom dopisivanju i knjigovodstvu, traži počasniji od 5 sati po posne posta uz utjerenu naplatu. Isti preuzima na izradbu svaku vrst molbali, trgovačka pisma, oglase, pisane strojem ili rukom, te raznovrsne prijevode iz hrvatskog na njemački ili obratno i konačno svaku vrst kancelarijskog posla. Tko želi u naznačenoj struci dobro i točno poslužea luti, neka izvoli svoju ponudu upravitelja predati.

Pomoćnik za trgovinu špeceraja i delikatesa traži namještenje. Govori hrvatski, njemački i mađarski. Zadovoljio bi se i čednom plaćom dok nauči talijanski.

njemačkom i mađarskom hegemonijom, interdiskurzivna praksa između nacionalnih, imperijalnih i nenacionalnih diskursa bila je moguća ne samo putem migracije, već i putem opće upotrebe višejezičnosti kao glavnog oblika komunikacije (Jernej, Glovacki-Bernardi i Sujoldžić 2012, Iveković Martinis 2016).

Drugo istraživanje koje se bavi multikulturalnim nasljeđem istražuje usmenu predajnu tradiciju o narodnom i književnom junaku nadnaravne snage, zaštitniku slabih i borcu protiv Turaka, Petru Klepcu (voditeljica: Ana Perinić Lewis) na prostoru Kupsko-čabranske doline. Na navedenom se području stoljećima prožimaju hrvatska i slovenska povijest, kultura, baština i tradicija, a administrativnom podjelom prostora (državne granice) podvojen je i znanstvenoistraživački rad koji se odvija unutar slovenskih i hrvatskih istraživačkih ustanova, što otežava proučavanje njezine cjelovitosti i uvid u sve aspekte njezine slojevitosti i nadgradnje. Projekt je stoga usredotočen na usmenu predajnu tradiciju koju uspostavljanje državne granice nije prekinulo, ali je itekako utjecalo na njezin razvoj, prenošenje i trajanje u suvremenim zapisima. Lik Petra Klepca i predaje o njemu koriste se u suvremenim lokalnim i regionalnim identifikacijama te kroz reprezentaciju kulture i baštine hrvatskih i slovenskih mjesta u pograničnom području. U okviru projekta utvrdile su se uloge, simbolika, imaginariji povezani s likom Petra Klepca u naseljima na hrvatskoj i slovenskoj strani, procesi stvaranja nematerijalne baštine i njezina uloga u reprezentaciji pojedinih naselja i regije.

Početna razmatranja o ulozi višejezičnog i multikulturalnog nasljeđa iz prošlosti provedena među današnjim stanovnicima Zagreba, Zadra, Pule i Rijeke ukazuju na nedovoljno poznavanje ovog nasljeđa kao dijela kulturne materijalne i nematerijalne baštine te slabu izraženost u kolektivnim identifikacijskim procesima i politici identiteta u javnom i kulturnom životu ovih gradova (Orlić 2017). Analiza reprezentacije kulturne baštine u suvremenoj turističkoj promociji u Republici Hrvatskoj na temelju podataka s internetskih stranica turističkih zajednica i etnografskih istraživanja, pokazuje da je ključna odrednica selekcije službenog diskursa kulturne baštine njezina funk-

cija u diskursnoj konstrukciji i jačanju nacionalnoga identiteta, uz vidljivo zanemarivanje prošlih i sadašnjih oblika kulturne i jezične raznolikosti (Lah 2016, Sujoldžić 2013, Orlić 2013).

Istraživanja izvan granica Hrvatske

Institut za antropologiju je u sklopu svojih brojnih istraživanja dugi niz godina uspješno provodio znanstvenu suradnju s Nacionalnim institutom za demografiju u Parizu (Institut National d'Études Démographiques). Dio tih projekata bio je usmjeren na istraživanje populacija Jadrana, a dio je obuhvatio i suradnju u kompleksnim istraživanjima populacije Dogona u Republici Mali, koja su uključivala demografska, genetička, biomedicinska i sociokulturna obilježja. U razdoblju od 1993. do 1996. godine suradnici Instituta za antropologiju sudjelovali su u terenskim istraživanjima u području Sanga, okrug Bandiagara. Primjenjujući znanja stečena tijekom dugogodišnjeg rada na jadranskim izolatima naši znanstvenici doprinijeli su preciznijem određivanju biološke i genetičke populacijske strukture Dogona i djelovanja kulturno-ekoloških faktora na njihovu strategiju preživljavanja kroz analizu bračnih migracija i običaja vezanih uz odabir bračnog partnera, stupnja endogamije i srodstva, antropometrijskih podataka i dermatoglifa, ankete o prehrani, tradicionalnim oblicima liječenja te procjenu učestalosti gušavosti. Rezultati istraživanja pokazali su visoku učestalost endemske gušavosti u dogonskoj populaciji (52,6 %), ali i značajne razlike u učestalosti bolesti na razini subpopulacija (sela). Analiza razlika jasno je pokazala da se pojava bolesti, osim nedostatku joda, može dijelom pripisati mogućoj genetskoj predispoziciji i utjecaju prehrambenih (goitrogenih) faktora, dajući važne podatke za profilaksu i liječenje ove bolesti u Dogona (Marković, I. i sur., 1996).

Iako su se istraživanja odnosa jezika, kulture i identiteta najvećim dijelom provodila na tlu Hrvatske, neka od njih otvorila su mogućnost njihovog širenja na hrvatske zajednice u dijaspori. Tako su nastavljena istraživanja, započeta još

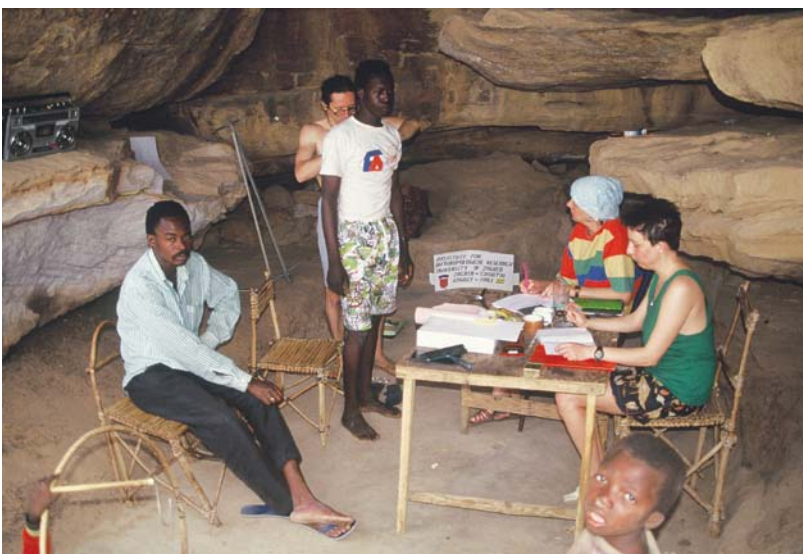
Slika 5

Selo Gogoli na zaravni stjenjaka Bandiagare u kojem je bila baza za terenska istraživanja u zemlji Dogona (1996. godine).

1984. godine, o jeziku i identifikacijskim procesima hrvatske jezične manjine u pokrajini Molise u Italiji. Ona pokazuju da je opstanak moliško-hrvatskog idioma, kojim govori malobrojna zajednica hrvatskih doseljenika u pokrajini Molise doseljenih u vrijeme turskih osvajanja Balkanskog poluotoka, ozbiljno ugrožen u ino-jezičnom okruženju, iako je do danas sačuvan u potpunoj izolaciji od drugih slavenskih jezika. Pregled promjena nastalih u ovom idiomu u kontaktu s okolnim romanskim dijalektima i standardnim talijanskim jezikom ukazao je na

pojavu relativno stabilnog miješanog jezika s visokim stupnjem međusobnih jezičnih utjecaja na svim strukturalnim razinama (Sujoldžić 2004). Rezultati pokazuju da je konstrukcija kolektivnog kulturnog identiteta ove zajednice usko povezana upravo s takvim idiomom, što je od izuzetne važnosti za uspješnost nastojanja njegova očuvanja i revitalizacije (Sujoldžić 2004, Perinić 2006).

Tijekom 2013. godine nekoliko suradnika Instituta boravilo je u Južnoj Americi, a na temelju istraživanja provedenih među hrvat-

Slika 6

Prikupljanje podataka u dogonskim selima (1996. godine) (dogonski suradnik Amassagou (Sagou) Dolo, Miroslav Živičnjak i Ana Malnar).

Slika 7 i 8

Prikupljanje podataka u dogonskim selima (1996. godine) (dogonski suradnik Amassagou (Sagou) Dolo, Anita Sujoldžić i Ana Malnar).

skom iseljeničkom zajednicom Nikša Sviličić je napravio film pod naslovom *Hrvati u Južnoj Americi* (u trajanju od 61 minute). U filmu su na dokumentaristički način predstavljeni rezultati istraživanja provedenih među Hrvatima u Argentini, Čileu i Urugvaju, uključujući i povijesnu perspektivu. Također, kroz film se dobiva uvid u kompleksna identitetska pitanja koja zahvaćaju nekoliko generacija iseljenika iz Hrvatske u Južnu Ameriku. Svojevrsan dodatak tim istraživanjima i filmu predstavlja film dr. sc. Nikše Sviličića *Svjedoci vremena: Priča o Kazimiru Kovačiću* (u trajanju od 36 minuta). Film se sastoji od iskaza Kazimira Kovačića, hrvatskog emigranta koji je doživio dob od 102 godine i samim time postao važan svjedok brojnih povijesnih događaja iz razdoblja Kraljevine Jugoslavije, djelomice čak i Austro-Ugarske, vremena Nezavisne Države Hrvatske i života u emigraciji.

Antropološka terminologija i popularizacija znanosti

U okviru stručne djelatnosti istraživačka skupina pod vodstvom Anite Sujoldžić sudjelovala je u nacionalnom projektu *STRUNA (Izgradnja strukovnog nazivlja)* koji provodi Institut za jezik i jezikoslovlje, a kojemu je cilj oformiti terminološku bazu hrvatskoga strukovnog nazivlja (*STRUNA*) u kojoj se sustavno prikuplja, stvara,

obrađuje i tumači nazivlje različitih struka radi izgradnje i usklađivanja nazivlja na hrvatskome jeziku. S obzirom na to da je antropologija u Republici Hrvatskoj relativno mlada znanstvena disciplina koja je tek tijekom posljednja dva desetljeća institucionalno zaživjela osnivanjem Instituta za antropologiju i pokretanjem studijskih nastavnih programa iz antropologije, projekti poput ovog strateški su vrlo važni. Veliku zbrku i danas u javnu percepciju antropologije unose različita značenja koja se u različitim znanstvenim tradicijama odnose na pojam antropologija. U britanskoj tradiciji ponajprije se to odnosi na socijalnu antropologiju, dok u američkoj tradiciji on objedinjuje kulturnu, biološku, arheološku i lingvističku antropologiju. U europskoj su tradiciji središnje mjesto zauzele zasebne znanosti etnologija i folkloristika i biološka antropologija. Neujednačenost i oprečnosti o području, sadržaju i opsegu koje pokrivaju npr. etnologija/kulturna antropologija i socijalna antropologija/sociologija, biološka antropologija/biologija čovjeka dodatno otežavaju definiranje mreže pojmova i opsega pojmova. Antropologiji je stoga nedostajao sustavan i pregledan pojmovnik temeljnog hrvatskog nazivlja koji jasnim, konciznim definicijama i određenjima daje pregled najvažnijih antropoloških koncepata, pojmova i teorija. Iako se na prevođenju literature drugih govornih područja u smislu nomenklature i terminologije humanističkih znanosti već radilo, sustavnijih rezultata u hrvatskome govornom

području zapravo nije bilo. U hrvatski se jezik u većini slučajeva nazivlje prenosi iz engleskoga jezika i upotrebljava se u izvornom obliku. Engleski pojmovi često se nekritički prihvaćaju, što stvara dodatne terminološke probleme, a dolazi i do nepotrebne anglicizacije hrvatskog znanstvenog nazivlja. Stoga je ovim projektom djelomično (kratko razdoblje provedbe projekta te opsežnost zadatka onemogućili su da se “pokrije” sve stručno nazivlje iz sva četiri područja antropologije) ispunjena ta terminološko-metajezična praznina, prije svega u području humanističkih znanosti. Naravno, kao što je već navedeno, s obzirom na to da se radi o projektu čije je predviđeno financiranje relativno kratko (godina dana), opseg posla koji se obavio je nužno ograničen. Međutim, s obzirom na to da su svi takvi projekti u okviru *STRUNE*, predviđena je mogućnost stalnog nadopunjavanja i usavršavanja elektroničke baze nazivlja, čime ovaj projekt postaje dio kontinuirane djelatnosti svih antropologa.

S obzirom na društveno prepoznatu važnost popularizacije znanstvenog rada u široj javnosti, istraživači ove tematske skupine nastoje tome doprinijeti kroz provedbu različitih programa popularizacije znanosti. Tako je od 2014. – 2015. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske financiralo *Program popularizacije znanosti – antropologija (AntroPOP)* (voditeljica Olga Orlić) u okviru kojeg se učenicima iz odabranih suradnih osnovnih škola na teritoriju cijele Hrvatske predstavilo u okviru nastavnog procesa antropologiju i njezine četiri glavne discipline, a potom se zainteresirane učenike nastojalo obučiti (primjereno uzrastu) metodologijama koje su tipične za svako pojedino područje. Zainteresirani su učenici zatim naučeno primijenili te na taj način primijenili model “učenja putem istraživanja” koji predstavlja jedan od željenih oblika promjena paradigme obrazovanja u Strategiji znanosti obrazovanja RH.

Za 2017. i 2018. godinu Institutu je odobreno financiranje još jednog programa popularizacije znanosti koji je ovaj puta fokusiran isključivo na područje Gorskog kotara: *Popularizacija kulturnoantropoloških istraživanja Gorskog kotara (GORan)*, voditeljica Olga Orlić. Program popularizacije kulturnoantropoloških

istraživanja Gorskog kotara (*GORan*) usmjeren je na edukaciju i osposobljavanje dvije ciljane skupine s područja Gorskog kotara za provođenje kulturnoantropoloških istraživanja vlastitog zavičaja, posebice njegove nematerijalne kulturne baštine u obliku usmenih predaja, običaja, narativa pojedinaca o vlastitom životu i snimaka govora pojedinaca. Program je usmjeren na učenike trećih i četvrtih razreda srednjih škola na području Gorskog kotara i na članove udruga čije je djelovanje usmjereno ka očuvanju lokalne kulturne baštine. Ciljevi programa *GORan* su: promicanje aktivnog učenja i istraživanja zavičaja, učenja putem istraživanja i kulturnoantropološke znanstvene metodologije kod različitih dobnih skupina korisnika programa. Ove aktivnosti povezat će se s repozitorijem znanja otvorenog tipa u nastajanju (Arhiv usmene povijesti Gorskog kotara u Lokvama).

Literatura

- Babalini, C., Martínez-Labarga, C., Tolk, H.-V., Kivisild, T., Giampaolo, R., Tarsi, T., Contini, I., Barać, L., Janićijević, B., Martinović Klarić, I., Peričić, M., Sujoldžić, A., Villems, R., Biondi, G., Rudan, P., Rickards, O. (2005). The Population History of the Croatian Linguistic Minority of Molise (Southern Italy): A Maternal View. *European Journal of Human Genetics*, 13, 902-912.
- Božić-Vrbančić, S., Orlić, O., Vrbančić, M. (2012). European Cultural Contesting Identities (The Case of Istria). U: P. Studer, I. Werlen, I. (ur.), *Linguistic Diversity in Europe: Current Trends and Discourses*. Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, 49-68.
- Čolić, S., Sujoldžić, A. (1995). Neki aspekti i pretpostavke akulturacije prognanih i izbjeglih obitelji na otoku Hvaru. *Migracijske teme*, 11, 37-52.
- Čolić, S., Sujoldžić, A. (1998). Some Aspects and Assumptions of the Acculturation Process and Possible Sociocultural Integration of Refugee and Displaced Families on the Island of Hvar, Croatia. U: B. C. Bennett, P. Rudan (ur.), *Regions in Transition – Applied Anthropology and Demographic Perspectives*. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, 125-134.
- Gilliland, M. K., Špoljar-Vržina, S. M., Rudan, V. (1995). Reclaiming Lives: Variable Effects of War on Gender and Ethnic Identities in the Narratives of Bosnian and Croatian Refugees. *Anthropology of East Europe Review*, 13, 30-39.
- Havaš Auguštin, D., Jeran, N., Šarac, J., Šarić, T., Metspalu, E., Reisberg, T., Sujoldžić, A., Villems, R., Rudan, P. (2012). Maternal Genetic Legacy of the Eastern Adriatic Island of Krk – An Interplay of Evolutionary Forces and Island's Historical Events in Shaping the Genetic Structure of Contemporary Island Population. *Collegium Antropologicum*, 36 (2), 353-362.
- Hilmarsson-Dunn, A., Beswick, J., Sloboda M., Vasiljev, I., Jernej, M., Ille, K. (2010). Language Use and Opportunities for Economic Migrants in Europe: Policy and Practice. *European Journal of Language Policy*, 2 (2), 205-228.
- Iveković Martinis, A. (2016). Intercultural Contact and Multilingualism in an Intimate Relationship in the Austro-Hungarian Littoral. *Collegium Antropologicum*, 40 (3), 159-164.
- Jernej, M. (2012). Talijanski jezik kao ekonomski i simbolički kapital u višejezičnoj sredini. U: M. Ljubičić, I. Peša Matracki, V. Kovačić, V. (ur.), *Zbornik Međunarodnoga znanstvenog skupa u spomen na prof. dr. Josipa Jerneja (1909. – 2005.)*. Zagreb: FF press, 139-149.
- Jernej, M., Glovacki-Bernardi, Z., Sujoldžić, A. (2012). Multilingualism in Northwestern Part of Croatia During Habsburg Rule. *Jezikoslovlje*, 13 (2), 327-350.
- Jernej Pulić, M., Orlić, O. (2016). Dialects as Markers of Regional Identity in the Croatian Region of Istria. U: R. Pletl, N. Fazakas, N. (ur.), *Linguistic and Cultural Interactions – An Interdisciplinary Approach*. Cluj-Napoca: Scientia Publishing House, 205-214.
- Lah, J. (2016). Multicultural Heritage in a New Nation-State – The Case of Croatian Tourism. U: E. J. Nash, N. C. Brown, L. Bracci (ur.), *Intercultural Horizons Vol. IV*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press, 159-172.
- Malnar, A. (2002.) Estimation of Inbreeding, Kinship and Genetic Distances from Surnames – Coastal Population of Middle Dalmatia, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 26, 411-421.
- Marković, I., Sujoldžić, A., Malnar, A., Chaventre, A. (1996). Endemic Goitre, Migration and Nutrition of the Dogon Population, *Collegium Antropologicum*, 20, 263-274.
- Martić-Biočina, S., Špoljar-Vržina, S. M., Rudan, V. (1996). Anthropological and Psychodynamic Characteristics of Family Life of Displaced Persons and Refugees – An Example from the Island of Hvar (Croatia) – Problems and Perspectives. *Collegium Antropologicum*, 20, 301-308.
- Misits, E., Jernej, M. (2011). The Impact of Language Use on the Discourses of Hungarian Migrants in Pula: Self-Perception, Self-Presentation and the Language Question. U: *Concepts and Consequences of Multilingualism in Europe 2*. Tetovo: SEE University, 103-116.
- Orlić, O. (2009). Mnogoznačje istarskog multikulturalizma. *Etnološka tribina*, 38, 39-59.
- Orlić, O. (2012). Multiple Identification on the Island of Korčula (Nested Identities). *Collegium Antropologicum*, 36 (1), 249-260.
- Orlić, O. (2017). Intercultural Dialogue among the Elderly in Zadar Area, Croatia, *International Journal of Culture and History*, 3 (3), 167-173.
- Orlić, O. (ur.) (2013). *Istra kroz tri generacije: između svakodnevne konstrukcije identiteta i turističkog proizvoda*, Pazin: Etnografski muzej Istre. (monografija).
- Perinić, A. (2006). Moliški Hrvati. Rekonstrukcija kreiranja i reprezentacije jednog etničkog identiteta. *Etnološka tribina. Godišnjak hrvatskog etnološkog društva*, 36 (29), 91-106.
- Perinić, A. (2009). Dva otoka Hvara. U: I. Prica, I., Ž. Jelavić, Ž. (ur.), *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 173-188.
- Perinić Lewis, A. (2008). Ethnohistorical Processes and Demographic Structure of the Island of Rab, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 32 (3), 945-958.
- Perinić Lewis, A. (2011). Hvarski kampanilizam – stereotipi i podrugljivi etnici otoka Hvara. *Studia Ethnologica Croatica*, 23 (1), 215-237.
- Perinić Lewis, A. (2017). *Otoci otoka Hvara. Pluralizam lokalnih otočnih identifikacija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Perinić Lewis, A., Škrbić Alempijević, N. (2014).

- "Nothing without Neighbours" – Interlocal Relations and Campanilistic Narratives on Two Croatian Islands. *Journal of Mediterranean Studies*, 23 (2), 153-168.
- Peternel, L., Sujoldžić, A. (2009). Adolescents Eating Behavior, Body Image and Psychological Well-Being. *Collegium Antropologicum*, 33 (1), 205-212.
- Rudan D., Rudan, I., Sujoldžić, A., Chaventre, A., Janićijević, B., Smolej Narančić, N., Macan, T., Rudan, P. (2000). Analysis of Changes in Genetic Structure from Surnames: A Study of Three Generations of Pag Island Isolates, Croatia and Comparison to Biological and Sociocultural Distances. *Homo – Journal of Comparative Human Biology*, 51, 110-131.
- Rudan, I., Rudan, P., Janićijević, B., Miličić, J., Smolej Narančić, N., Sujoldžić, A., Chaventre, A. (1999). Sets of Complementary Phenotypic Relationship across Five Isolated Populations. *International Journal of Anthropology*, 14, 227-242.
- Rudan, P., Heyden, G., Carić, D., Čolić, S., Martić-Biočina, S., Rudan, V. Sujoldžić, A., Šantić, J., Špoljar-Vržina, S. M., Gilliland, M. (1997). *The Study and Care of Displaced Persons and Refugee Families: A Pilot Study of Anthropological and Psychodynamic Aspects*. Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- Rudan, P., Sujoldžić, A. (2015). Reflections of Historical Processes on the Population Structure of the Eastern Adriatic. U: *2nd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM 2015, Book 3: Anthropology, Archaeology, History and Philosophy*. Varna, Bulgaria, 83-90.
- Sloboda, M., Šimičić, L., Szabó Gilinger, E., Vigers, D. (2012). The Policies on Public Signage in Minority Languages and Their Reception in Four Traditionally Bilingual European Locations, *Media and Communication Studies*, 63, 51-88.
- Sujoldžić, A. (1994). Govori srednjedalmatinskog otočja – Prilog antropološkim istraživanjima. *Društvena istraživanja*, 12-13, 423-436.
- Sujoldžić, A. (1997). Continuity and Change Reflected in Synchronic and Diachronic Linguistic Variation of Middle Dalmatia. *Collegium Antropologicum*, 21, 285-299.
- Sujoldžić, A. (1999). Pro-Longed Exile and Potential Integration Processes in Croatia. *Collegium Antropologicum*, 23, 273-286.
- Sujoldžić, A. (2001). Adjustment of Adolescent Refugees in Croatia. *The International Journal of Anthropology*, 16, 143-152.
- Sujoldžić, A. (2004). Vitality and Erosion of Molise Croatian Dialect. *Collegium Antropologicum*, 28 (S1), 263-274.
- Sujoldžić, A. (2008). Istrian Identities and Languages in Contact. *Suvremena lingvistika*, 1 (65), 27-53.
- Sujoldžić, A. (2009a). Viški govori i kulturni identitet mladih na otoku Visu. U: I. Prica, I., Ž. Jelavić, Ž. (ur.), *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 203-219.
- Sujoldžić, A. (2009b). Multiple Ways of Belonging in a Multicultural City. *Collegium Antropologicum*, 33 (4), 1335-1348.
- Sujoldžić, A. (2013). Promotional Culture in International Tourism: The Language of Country Branding. U: A. Sujoldžić (ur.), *Language, Culture and Tourism*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo, 9-21.
- Sujoldžić, A. (2016a). Youth Health in Anthropological Perspective. U: M. Vidović (ur.), *Anthropology and Public Health*. Ljubljana: National Institute of Public Health, 25-50.
- Sujoldžić, A. (2016b). Transnational and Intercultural Practices in the Adriatic Littoral of the Late Habsburg Empire. *Collegium Antropologicum*, 40 (3), 211-218.
- Sujoldžić, A. (ur.) (2013). *Language, Culture and Tourism: Reflections on Europeanization and Identity in Post-Socialist Countries*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.
- Sujoldžić, A., Božić-Vrbančić, S., Kulenović, T., Plavšić, M., Terzić, R. (ur.) (2006). *Bosnians – Cultural Profile*, Zagreb: Institute for Anthropological Research.
- Sujoldžić, A., De Lucia, A., Buchegger, R., Terzić, R., Behluli, I., Bajrami, Z. (2004). A European Project on Health Problems, Mental Disorders and Cross-Cultural Aspects of Developing Effective Rehabilitation Procedures for Refugee and Immigrant Youth. *International Journal of Anthropology*, 19 (1-2), 145-154.
- Sujoldžić, A., Marković, A., Chaventre, A. (1992). The Population Structure of the Island of Krk – Geomorphology, Ethnohistory, Demography and Linguistics. *Collegium Antropologicum*, 16, 413-425.
- Sujoldžić, A., Marković, A., Šimunović, P., Finka, B. (1993). Govori otoka Krka – Uvod u antropološka istraživanja. *Filologija*, 20-21, 431-449.
- Sujoldžić, A., Muhvić-Dimanovski, V. (2004). Language Dynamics and Change: Introduction to Linguistic Diversity in Anthropological Perspective. *Collegium Antropologicum*, 28 (S1), 1-4.
- Sujoldžić, A., Peternel, L., Kulenović, T., Terzić, R. (2006). Social Determinants of Health: A Comparative Study of Bosnian Adolescents in Different Cultural Contexts. *Collegium Antropologicum*, 30 (4), 703-711.
- Sujoldžić, A., Rudan, V., De Lucia, A. (2006). *Adolescencija i mentalno zdravlje: kratki obiteljski priručnik*. Zagreb: Institut za antropologiju, Hrvatsko antropološko društvo.
- Sujoldžić, A., Rudan, V., Szivoczka, L., De Lucia, A., Buchegger, R., Terzić, R., Behluli, I., Bajrami, Z. (2005). *Searching for Identity in a Changing World: A Cross Cultural Study of Displaced Adolescents in Post-Conflict Countries*. Zagreb: Croatian Anthropological Society.
- Sujoldžić, A., Šimičić, L. (2013). Public and Private Language Ideologies as Reflected in Language Attitudes on the Island of Korčula, Croatia. *Collegium Antropologicum*, 37 (2), 323-334.
- Šimičić, L., Houtzagers, P., Sujoldžić, A., Nerbonne, J. (2013). Diatopic Patterning of Croatian Varieties

in the Adriatic Region. *Journal of Slavic Linguistics*, 21 (2), 259-302.

Šimičić, L., Sujoldžić, A. (2009). Istraživanje temeljnog i kulturnog leksika u naseljima otoka Visa: prostorni i generacijski aspekti, U: I. Prica, I., Ž. Jelavić, Ž. (ur.), *Destinacije čežnje, lokacije samoće: Uvidi u kulturu i razvojne mogućnosti hrvatskih otoka*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko etnološko društvo, 189-202.

Škreblić, L., Šimičić, L., Sujoldžić, A. (2002). Ethnohistorical Processes, Demographic Structure and Linguistic Determinants of the Island of Vis. *Collegium Antropologicum*, 26 (2), 333-350.

Špoljar-Vržina, S. M. (1994). Investigations of the Influence of Migrational Movements Upon the Population Structure Formation of Middle Dalmatian Islands. *Društvena istraživanja*, 3, 397-410.

Špoljar-Vržina, S. M. (1996). An Anthropological Approach Towards Forced Migrants – Reflections upon Our Responsibilities. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 2, 155-166.

Špoljar-Vržina S. M. (2001). Stigma and Exile. *Journal of Mediterranean Studies*, 11, 255-268.

Špoljar-Vržina, S. M. (2002). Comforting the (Exile) Afflicted in Croatia – Around and Beyond the Analytical Approaches of Critical Medical Anthropology. *Collegium Antropologicum*, 26 (1), 89-98.

Tepes, B., Szivovics, L., Sujoldžić, A., Primorac, M. (1997). Recognition of Linguistic Features by Hidden Markov Model (HMM). *Journal of Computing and Information Technology*, 5 (4), 265-271.